

ВНЗ „УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ”

ДІМІТРОВА-БУРЛАЄНКО СВІТЛАНА ДІМОВА

УДК: 378.14.015.62

**ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ
ДО ВИЯВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Резван Оксана Олексіївна,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
завідувач кафедри мовної підготовки, педагогіки і психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Кулешова Вікторія Володимирівна
Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут
Української інженерно-педагогічної академії,
завідувач кафедри інженерної педагогіки

кандидат педагогічних наук, доцент
Семененко Інга Євгеніївна
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет
доцент кафедри мовної підготовки.

Захист відбудеться 9 листопада 2018 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.02 у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради (А 305).

З дисертацією можна ознайомитись на сайті www.duan.edu.ua та у бібліотеці ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий 8 жовтня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Лебідь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сьогодення української вищої освіти характеризується активним здійсненням реформ, стратегічним напрямом яких стає створення умов для засвоєння особистістю нових способів діяльності і моделей мислення, що потребує розвитку як критичного, так і творчого ставлення до дійсності. Головною метою вищої професійної освіти, зокрема технічної, наразі є підготовка компетентного, кваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, який здатний не тільки застосовувати на практиці знання, вміння і навички, а й знаходити оригінальні та нестандартні рішення в ситуаціях, що виникають у професійній діяльності. В аспекті зазначеного виникає необхідність розвитку таких здібностей особистості, що найбільшою мірою розкривають її індивідуальність і творчий потенціал. У сучасному суспільстві саме креативність стає тією якістю, що забезпечує особистості можливість адаптуватися до мінливих умов життя, досягти успіху у професії. Отже, актуальності набуває проблема підготовки майбутніх інженерів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Аналіз наукового дискурсу з проблеми формування креативної компетентності свідчить про те, що, визначаючи сутність цього концепту, більшість науковців (Є. Атаманова, І. Бекешева, І. Брякова, Р. Давлетова, А. Давтян, Р. Епстайн, Е. Лузік, І. Особов, Л. Петришин, Т. Яковенко та ін.) наголошують на її універсальному характері і затребуваності у будь-якій професійній діяльності; підкреслюють, що креативна компетентність є особистісним утворенням (якістю, властивістю, здатністю особистості до творчості) і відображає рівень творчих проявів особистості у певній сфері діяльності.

Дослідження сучасних науковців розкривають різні аспекти проблеми формування креативності студентів. Зокрема в науковій думці представлено досвід розвитку креативності учнів основної школи (Д. Бережанська, Т. Воробйова, О. Жигайло), формування креативної компетентності у системі освіти інноваційного суспільства (Н. Малахова, О. Бессарабова), у процесі підготовки майбутніх учителів (В. Валюк, І. Грінченко, Л. Дерев'яна, Е. Лузік та ін.), викладачів вищої школи (О. Пономарьова, О. Соловьева, Ф. Шарипов), студентів вищої школи (Ю. Бистрова, В. Мороз, І. Особов, О. Пилищук), майбутніх менеджерів (А. Анацька, О. Івахненко), інженерів-педагогів (Т. Яковенко) та ін. Більшість цих досліджень є дотичними до процесу професійної підготовки майбутніх інженерів, але підхід і досвід науковців щодо прояву креативності та дефініції її складових є вагомими для визначення особливостей креативної компетентності студентів технічних університетів.

Водночас результати наукового пошуку у сфері підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності довели їх частковість у висвітленні зазначеної проблеми, що обумовило актуальність дослідження.

Аналіз теоретичних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених щодо підготовки майбутніх інженерів до професійної діяльності в аспекті формування у них креативної компетентності дав змогу констатувати низку суперечностей між:

– світовими тенденціями, що актуалізують необхідність креативного підходу до проблем сучасного високотехнологічного виробництва, яке

підвищує вимоги до якості підготовки інженера, та недостатньою орієнтованістю освітніх закладів на розвиток креативної компетентності майбутніх інженерів як невід'ємної характеристики результативного виконання ними професійних функцій;

- прагненням студентів технічних університетів бути конкурентоспроможними на ринку праці та недостатнім розумінням ними значущості формування креативної компетентності як особистісно-професійної характеристики затребуваного фахівця;

- усвідомленням педагогами вищів важливості формування у студентів готовності до активного виявлення креативної компетентності у майбутній професійній діяльності та недостатньою розробленістю педагогічних умов і засобів їх реалізації стосовно зазначеної компетентності.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість, а також виявлені протиріччя зумовили вибір теми дисертації: **„Підготовка студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності”**.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди „Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці фахівців” (номер державної реєстрації 0111U008876). Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 2 від 17 квітня 2015).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх інженерів у технічному закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у майбутній професійній діяльності.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови реалізації цього процесу.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що підготовка студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності набуде ефективності, якщо у навчальному процесі закладу вищої технічної освіти реалізовуватимуться такі педагогічні умови:

- створення креативного освітнього середовища як підґрунтя для виявлення креативної компетентності майбутніх інженерів;
- розвиток креативного потенціалу особистості;
- упровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу з формування креативної компетентності „Тренінг креативності”.

Для досягнення поставленої мети в роботі сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На підставі комплексного аналізу педагогічної, психологічної, соціологічної та філософської літератури дослідити теоретичні засади підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності, конкретизувати зміст поняття „креативна компетентність” стосовно професійної діяльності інженера.

2. Обґрунтувати сутність, структуру креативної компетентності студентів технічних університетів, критерії та рівні її сформованості.

3. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що сприяють підвищенню ефективності підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у майбутній професійній діяльності.

4. Здійснити експериментальну перевірку ефективності впливу визначених педагогічних умов на підготовку студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у майбутній професійній діяльності.

5. Розробити комплекс навчально-методичних матеріалів для забезпечення формування креативної компетентності студентів технічних університетів.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять: принципи цілісності, єдності загального, особливого та одиничного, історичного та логічного в педагогічних дослідженнях; фундаментальні положення особистісно-діяльнісного (В. Андрущенко, Л. Божович, Л. Виготський, О. Леонтьєв, В. Лозова, Г. Костюк, А. Маркова, С. Рубінштейн, К. Ушинський, В. Шадриков), компетентнісного (О. Акулова, В. Байденко, Е. Зеєр, І. Зимня, В. Луговий, Г. Селевко, Ю. Татур), системного (І. Блауберг, В. Беспалько, В. Губанов, В. Захаров, А. Коваленко, В. Лернер, П. Підкасистий, К. Платонов, В. Сластьонін, Е. Юдін) та середовищного (Є. Бондаревська, А. Деркач, З. Курлянд, Ю. Мануйлов, А. Маркова, М. Марусинець, В. Слободчиков, В. Ясвін, О. Ярошинська) підходів; концептуальні положення щодо організації навчального процесу у вищій школі (В. Андрущенко, С. Архангельський, А. Вербицький, Н. Волкова, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна); наукові праці з питань удосконалення змісту й форм навчання майбутніх інженерів у закладах вищої освіти (Н. Абашкіна, О. Глузман, Н. Кузьміна, В. Кулешова, М. Лещенко, Н. Ничкало, О. Пехота, П. Підкасистий, О. Резван, В. Сериков, В. Сластьонін, Л. Хомич); праці, у яких репрезентовано окремі аспекти підготовки фахівців у технічному університеті (В. Базилевич, Н. Беспалова, Р. Борисов, Л. Вербицька, Л. Кулачок-Тітова, І. Семененко, Т. Туркот, О. Яцьківська).

Для досягнення мети й реалізації завдань дослідження використано комплекс таких загальнонаукових **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукової літератури для ґрунтовного висвітлення стану проблеми дослідження; синтез, порівняння, узагальнення й систематизація теоретичних даних для з'ясування стану розроблення та рівня вивчення основних понять досліджуваної проблеми, визначення категоріального апарату; *емпіричні* – педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження; тестування, спостереження, бесіда, анкетування, опитування для визначення рівня сформованості креативної компетентності студентів технічного університету, що беруть участь в експерименті; *математичної статистики* – для математичної обробки діагностичних даних, отриманих на констатувальному та контрольному етапах

дослідження, визначення значущості отриманих результатів, установлення достовірності висновків дослідно-експериментальної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу було виконано на базі Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут”, Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, Полтавської державної аграрної академії, Державного технічного університету „Люблінська політехніка” (Politechnika Lubelska, Polska), Русенького університету імені Ангела Кинчева (University of Ruse „Angel Kanchev”, Bulgaria), Політехнічного університету Тімішуара (Politehnica University of Timisoara, Romania) впродовж 2016–2018 рр.

В експериментальному дослідженні брали участь 93 викладачі та 467 студентів спеціальностей 123 „Комп’ютерна інженерія”, 133 „Галузеве машинобудування”, 141 „Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка”, 274 „Автомобільний транспорт”, з яких 122 особи – в експериментальній групі (ЕГ) та 120 осіб – у контрольній групі (КГ).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у такому:

- *вперше* визначено, теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у майбутній професійній діяльності, які полягають у: створенні креативного освітнього середовища як підґрунтя для виявлення креативної компетентності майбутніх інженерів; розвитку креативного потенціалу особистості у процесі навчання у технічному університеті; впровадженні факультативного навчально-практичного спецкурсу з формування креативної компетентності „Тренінг креативності”;

- *уточнено й конкретизовано* понятійно-категоріальний апарат теорії формування креативної компетентності студентів технічних університетів, зокрема: поняття „креативна компетентність” стосовно професійної діяльності інженера; „педагогічні умови підготовки студентів технічного університету до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності”; структуру феномену „креативна компетентність майбутнього інженера”, теоретичні положення щодо сутності, структури, критеріїв, показників і рівнів сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів;

- *удосконалено* зміст, форми й методи підготовки студентів технічного університету до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності;

- *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про професійну підготовку майбутніх інженерів, специфіку технічної університетської освіти; критерії та рівні сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає: у впровадженні у навчально-виховний процес технічного університету методичного супроводу реалізації педагогічних умов підготовки студентів технічного університету до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності; удосконаленні змісту дисциплін „Вища математика”, „Теорія ймовірностей, імовірнісні процеси і математична статистика”, „Дискретна математика”, „Основи

математичної обробки інформації”, „Фізика”, „Інформаційні технології”, „Комп’ютерна графіка”, „Теоретична механіка”, „Психологія”, „Філософія”, „Іноземна мова” інформацією про креативну компетентність та способи розвитку креативності; розробці методичних рекомендацій для викладачів „Підготовка студентів до виявлення креативності”, що містять банк завдань для проведення практичних занять з вищеназваних дисциплін, для самостійної роботи студентів, інструктивні матеріали щодо їх виконання, пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості в студентів креативної компетентності; створенні навчально-методичного посібника „Тренінг креативності”, зміст завдань якого спрямований на поглиблення та закріплення теоретичних знань щодо творчості і креативності; набуття майбутніми інженерами практичних навичок активного виявлення креативної компетентності у професійній сфері, формування особистісних якостей та поведінкових навичок, необхідних для здійснення креативної діяльності.

Основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого удосконалення теорії та практики професійної освіти, зокрема у підготовці фахівців технічних спеціальностей, у процесі розробки ОКХ й ОПП, системі підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів, самоосвітній діяльності майбутніх інженерів.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут” (довідка про впровадження № 66-03/18 від 31.05.2018), Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (довідка про впровадження № 2870/47 від 23.05.2018), Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (довідка про впровадження № 1240 від 31.05.2018), Державного технічного університету „Люблінська політехніка” (Politechnika Lubelska, Polska) (довідка про впровадження № 1576 від 01.06.2018), Університету „Ангел Канчев” Русе (University of Ruse „Angel Kanchev”, Bulgaria) (довідка про впровадження № 1378 від 04.06.2018) і Політехнічного університету Тімішоара (Румунія) (Politehnica University of Timisoara (URT), Romania) (довідка про впровадження № 78-05/12 від 11.06.2018).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження репрезентовано у доповідях і повідомленнях на наукових, науково-теоретичних та науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема *міжнародних*, а саме: „Genesis of a student personality changes for the needs of global job market” (Kosice, 2017), „Проблеми і перспективи підготовки іноземних студентів” (Харків, 2017), „Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук” (Львів, 2018), „Теоретичні, прикладні та особистісні аспекти використання новітніх педагогічних технологій у підготовці іноземних студентів” (Харків, 2018), „Психологія та педагогіка у XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень” (Київ, 2018), „Сучасний вимір психології та педагогіки” (Львів, 2018), „Ключові аспекти формування у полікультурному середовищі іноземної комунікативної компетенції сучасного студентства” (Харків, 2018), „Social and psychological aspects of the global labor market” (Kosice, 2018); *Всеукраїнській:*

„Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології” (Запоріжжя, 2018).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 18 публікаціях, серед них 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 3 статті у зарубіжних виданнях, 9 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (434 найменування, з них 47 іноземними мовами) 17 додатків на 52 сторінках, 19 таблиць, 20 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 351 сторінку, з них 257 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито ступінь її розробленості, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання роботи, сформульовано гіпотезу й охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну й практичну значущість здобутих результатів, подано відомості про апробацію, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі – **„Теоретичні засади підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності”** – на основі аналізу фундаментальних праць у галузі філософії, соціології, психології та педагогіки досліджено стан проблеми формування креативної компетентності студентів технічних університетів, проаналізовано наукові підходи вітчизняних та зарубіжних авторів щодо феномену „креативна компетентність”, обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат, з’ясовано сучасні тенденції підготовки студентів технічних університетів до активного виявлення креативної компетентності як важливої мети та результату їхньої професійної підготовки, охарактеризовано компонентну структуру досліджуваного поняття та визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Проведений аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми дозволив узагальнити погляди філософів, психологів, педагогів щодо визначення найважливіших концептів понять „компетентність”, „компетенція”, „творчість”, „креативність”. Термін „компетентність” визначено як володіння особистістю сукупністю взаємопов’язаних якостей, змістових орієнтацій, ціннісно-смыслових установок, знань, вмінь, навичок, досвіду та готовності до виконання професійної діяльності. З урахуванням позицій вітчизняних і зарубіжних науковців щодо дефініції категорій творчості і креативності загальними ознаками для цих понять визначено неповторність, оригінальність, унікальність результатів діяльності, створення нового продукту. Категорія „креативність” має інтегративний характер, нерозривно пов’язана з інтелектуальною, емоційною, рефлексивною, вольовою, мотиваційною і діяльнісною сферами особистості.

Вивчення поняття „креативна компетентність” у педагогічних, психологічних та соціологічних дослідженнях (І. Бекешева, І. Брякова, Л. Вотякова, Р. Давлєтова, Р. Епстайн, М. Ілляхова, М. Кашапов, Л. Петришин, Д. Пірс, О. Пономарьова,

О. Соловйова, Л. Халілова, А. Шумовська, Ф. Шаріпов, С. Янбих та ін.) дало можливість констатувати, що більшість авторів, підкреслюючи універсальний характер креативної компетентності, необхідність її виявлення у будь-якій професійній діяльності, наголошують на тому, що вона є особистісним утворенням і відображає рівень творчих проявів особистості у певній сфері діяльності. На підставі узагальнення наукових положень щодо змісту поняття виявлено його сутнісні ознаки, результатом чого стало сформульоване визначення: *„креативна компетентність” – складне особистісне утворення, що охоплює сферу інтелекту, емоцій, моральних цінностей та уможливорює на принципово новому, інтегративному рівні перенесення набутих компетентностей з однієї галузі життєдіяльності в іншу з метою або досягнення принципово нового результату діяльності, або виконання діяльності на принципово новому якісному рівні.*

У результаті вивчення наукових робіт, у яких розкрито специфіку діяльності інженера, державних нормативних документів, визначено особливості інженерної діяльності, що обумовлюють її творчий характер та виявляються на всіх його рівнях: винаходи – інженерне рішення – впровадження – функціонування нової техніки і технології. Доведено, що креативна компетентність як складова професійної компетентності інженера визначається необхідністю розвитку творчих здібностей студента технічного університету з метою виявлення ініціативи, самостійності, творчості, дослідницьких здібностей у його майбутній інженерній діяльності.

Аналіз праць вчених, кваліфікаційних характеристик та особливостей професійної інженерної діяльності дозволив презентувати власний погляд на компонентну структуру поняття „креативна компетентність інженера”, що представлена як цілісна сукупність компонентів: *мотиваційно-аксіологічного* (мотиви й ціннісні установки, позитивне ставлення до формування та розвитку творчих здібностей, потреби їхнього застосування на практиці, пізнавальна та професійна спрямованість, особиста установка на збагачення й творчу реалізацію знань, умінь, навичок); *когнітивного* (система набутих знань, умінь, навичок креативної діяльності студента технічного університету, що є основою його майбутньої професійної діяльності, певні властивості пізнавальної діяльності, що впливають на її ефективність і розвиток креативності); *діяльнісно-конативного* (здатність творчо підходити до вирішення проблемних завдань, застосовувати засвоєні прийоми і методи генерування, аналізу, синтезу та комбінування ідей, а також до перенесення досвіду, передбачення, долання стереотипів; прагнення до творчої співпраці у процесі вирішення завдань) *та особистісно-рефлексивного* (сукупність особистісних якостей (ініціативність, винахідливість, гнучкість і критичність мислення, впевненість у собі), інтуїції натхнення, емоційного підйому у творчих ситуаціях, навичок самоконтролю, самоаналізу, прогнозування результатів своєї діяльності, саморозвитку особистості). Зроблено висновок про те, що динамічна взаємодія саме цих компонентів повною мірою охоплює властивості особистості, знання й уміння, необхідні для підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Теоретичні засади досліджуваної проблеми, аналіз наукового дискурсу з проблеми професійної підготовки студентів технічних університетів,

виокремлення компонентів креативної компетентності майбутніх інженерів та характеристика кожного з них дозволили визначити педагогічні умови підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Методологічною основою обґрунтування педагогічних умов, що забезпечують ефективність підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності, визначено положення особистісно-діяльнісного, системного, компетентнісного, середовищного підходів, а також загальнопедагогічні та спеціальні принципи (активності та самостійності, свідомості, системності і наступності, науковості та доступності знань, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості, міжпредметної інтеграції, варіативності і оптимальності тощо).

Визначення першої педагогічної умови – *створення креативного освітнього середовища як підґрунтя для виявлення креативної компетентності майбутніх інженерів* – обумовлено необхідністю спрямування студентів на активність у розвитку власних здібностей, мотивацію до самореалізації у професії, набуття знань, вмінь і досвіду її прояву у майбутній професійній діяльності.

Другу педагогічну умову – *розвиток креативного потенціалу особистості у процесі навчання у технічному університеті* – визначено як необхідну для розвитку швидкості, гнучкості й оригінальності мислення, ретельності в пошуках вирішення проблем; передбачення наслідків, продукування креативних ідей; творчого підходу до взаємодії; формування та розвитку здатності спостерігати, порівнювати, аналізувати, комбінувати, імпровізувати, узагальнювати, систематизувати, робити висновки тощо.

Третя педагогічна умова – *впровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу з формування креативної компетентності „Тренінг креативності”* – характеризується важливістю сприяння формуванню і вдосконаленню набутих майбутніми інженерами вмінь і навичок креативної компетентності, усвідомлення ними власних професійно-особистісних можливостей; розвитку дивергентного (творчого, багатоваріантного) мислення; рефлексивних здібностей, важливих для успішної навчальної і професійної діяльності.

Актуальність визначених педагогічних умов з метою підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у процесі професійної діяльності виявляється в забезпеченні ефективності кожної із них для формування конкретних компонентів креативної компетентності.

Подано модель формування креативної компетентності студентів технічних університетів, що складається з цільового, змістового, технологічного і аналітико-результативного блоків, які спрямовані на формування відповідних компонентів креативної компетентності (рис. 1). Взаємозв'язки між цими блоками забезпечують системну цілісність креативної компетентності як результату функціонування моделі в системі професійної підготовки студентів технічних університетів. Продуктивність функціонування розробленої моделі забезпечується дотриманням визначених педагогічних умов.

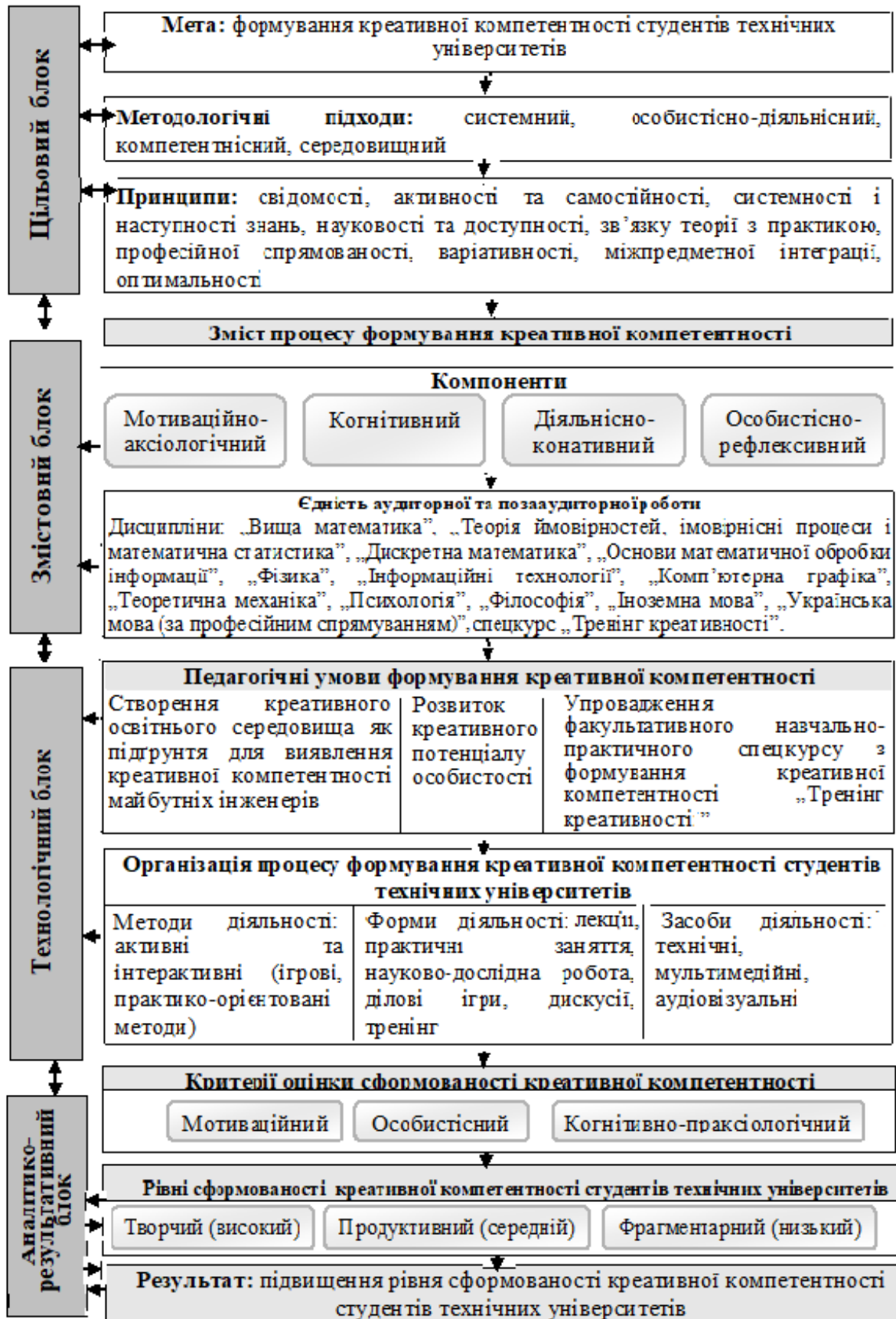

Рис. 1. Модель формування креативної компетентності студентів технічних університетів

Висвітлені у першому розділі підходи до представлення в науковій думці проблеми формування креативної компетентності стали засадами для подальшої дослідно-експериментальної діяльності щодо впровадження педагогічних умов підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

У другому розділі – **„Експериментальна перевірка ефективності впровадження педагогічних умов підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у майбутній професійній діяльності”** – розкрито організацію і хід педагогічного експерименту, викладено результати експериментальної перевірки дієвості визначених педагогічних умов, здійснено якісний аналіз результатів і статистичну обробку даних.

Для проведення експериментальної перевірки ефективності впровадження педагогічних умов дослідження нами було обрано такі заклади освіти: Національний технічний університет „Харківський політехнічний інститут”, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний університет міського господарства імені О. Бекетова, Полтавська державна аграрна академія, Державний технічний університет „Люблінська політехніка” (Politechnika Lubelska, Polska), Русенський університет імені Ангела Кинчева (University of Ruse „Angel Kanchev”, Bulgaria, Політехнічний університет Тімішуара (Politehnica University of Timisoara, Romania)). Різними видами експериментальної роботи було охоплено 93 викладачі та 467 студентів. З 242 студентів Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут” (НТУ „ХПІ”) сформовано контрольну групу (КГ) загальною кількістю 120 осіб та експериментальну групу (ЕГ) загальною кількістю 122 особи.

У процесі проведення констатувального етапу експерименту з’ясовано стан проблеми сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів, проаналізовано дані щодо уявлень викладачів та студентів про сутність поняття „креативна компетентність”, вагомість цього феномену для професійної діяльності інженера та фактори, що сприяють чи стримують його розвиток.

На підставі аналізу результатів проведеного опитування зроблено висновок про те, що більшість викладачів достатньою мірою обізнані щодо сутності поняття „креативна компетентність”, впевнені у необхідності приділяти особливу увагу підготовці майбутніх інженерів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності, але вважають, що в сучасних університетах недостатньо сформовані умови для реалізації такої потреби. Студенти виявили поверхові та обмежені знання щодо сутності поняття „креативна компетентність”, низький рівень розвитку креативності, але, разом із цим, здебільшого продемонстрували усвідомлення вагомості застосування креативного підходу у майбутній професійній діяльності.

Узагальнення теоретичних засад дослідження та результатів пілотного опитування дозволили розробити систему оцінки сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів у вигляді критеріїв: *мотиваційного* (показники: творче ставлення до майбутньої професії, творча мотивація), який включає мотиви, інтереси, потреби та цінності, що зумовлюють спрямованість майбутнього інженера на прояв креативної компетентності у діяльності; *особистісного* (показники: творчий потенціал особистості, рефлексивні вміння), що виявляє рівень розвитку особистісних якостей, які впливають на ефективність виявлення креативної компетентності у професійній діяльності; *когнітивно-праксіологічного* (показники: дієвість знань, особливості прояву творчого мислення (швидкість, гнучкість, оригінальність, точність), що передбачає забезпечення використання сучасного знання для ефективного застосування творчого потенціалу особистості у професійній діяльності.

Відповідно до виділених критеріїв детерміновано рівні їх сформованості: *творчий (високий), продуктивний (середній), фрагментарний (низький)*, розкрито їх змістовне наповнення.

Проведена педагогічна діагностика реального рівня сформованості креативної компетентності студентів експериментальної та контрольної груп продемонструвала недостатній рівень зазначеного утворення.

Підґрунтям для виявлення креативної компетентності майбутніх інженерів у межах створення креативного освітнього середовища було визначено низку навчальних дисциплін („Вища математика”, „Теорія ймовірностей, імовірнісні процеси і математична статистика”, „Дискретна математика”, „Основи математичної обробки інформації”, „Фізика”, „Інформаційні технології”, „Комп’ютерна графіка”, „Теоретична механіка”, „Психологія”, „Філософія”, „Іноземна мова”, „Українська мова (за професійним спрямуванням)”), у зміст яких впроваджувалися способи та засоби формування і розвитку креативних здібностей майбутніх інженерів. Зокрема активно використовувалися традиційні та інноваційні педагогічні технології (лекція-дискусія, лекція-консультація, техніка зворотного зв’язку, аналіз конкретних ситуацій, методи комунікативної атаки, доведення і переконання, ситуаційні практико-орієнтовані завдання, веб-квест, розв’язання задач, орієнтованих на пошук кількох способів розв’язку, і логічні міркування тощо).

Упровадження першої педагогічної умови здійснювалося шляхом: забезпечення особистісного простору для креативно-творчої діяльності студентів; формування в них позитивної мотивації до розвитку і виявлення креативної компетентності; створення творчої атмосфери що стимулює особистість до виявлення креативності, поваги до іншої особистості, визнання здібностей, поглядів, індивідуальних цінностей кожного індивіда; інтеграції ідей, що базується на спільному пошуку суб’єктами середовища шляхів творчого вирішення проблеми, організації спільних зусиль, установку щодо залучення всіх членів групи до створення креативного

продукту на рівні інтелектуальної, емоційної і дослідницької діяльності; забезпечення взаємозв'язку теоретичних уявлень про креативність із набутими вміннями й навичками; усунення бар'єрів прояву креативності; підтримання високого рівня проблемності і творчості у навчальному процесі; забезпечення студентам можливості прийняття багатоваріантних креативних рішень; впровадження викладачами запропонованих різноманітних форм і методів проведення занять, що імітують особливості майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з виявленням креативної компетентності; використання активних форм навчання, проблемного навчання, дидактичних ігор, спеціально організованої індивідуальної роботи; застосування групових форм організації навчального процесу як стимулу активності для всіх студентів; аргументованості та прозорості системи оцінювання знань студентів; організації самостійного навчання з визначенням індивідуальної траєкторії професійного становлення; заохочення студентів до самооцінки знань; підтримки доброзичливої атмосфери на заняттях, спонукання до виявлення позитивних емоцій щодо навчання, створення ситуації успіху тощо.

Реалізація цієї умови виявилася генеруючим чинником для впровадження двох інших педагогічних умов та позитивно вплинула на сформованість мотиваційно-аксіологічного компонента креативної компетентності.

Другу умову – *розвиток креативного потенціалу особистості у процесі навчання у технічному університеті* – реалізовано шляхом впровадження у навчальний процес технології розвитку технічної творчості, основою якої є ТРВЗ (теорія рішення винахідницьких задач). Основними формами організації занять за цією технологією є вирішення проблемних завдань і ситуацій, проведення досліджень, постановка експериментів, захист проєктів. Досить активно у процесі впровадження другої умови викладачі використовували методи проблемного навчання: мозковий штурм, метод моделювання маленькими чоловічками (МММЧ), метод фокальних об'єктів, кейс-метод, евристичну бесіду, метод ментальних карт, метод гірлянд та вільних асоціацій, крос-сенс, друдл, метод синектики, ділові ігри тощо.

Розвиток креативного потенціалу реалізовувався також за рахунок: включення учасників освітнього процесу до рефлексивно-інноваційних технологій навчання, спрямованих на максимальне розкриття творчих можливостей майбутнього інженера; залучення студентів до творчої креативної діяльності на заняттях з різних дисциплін та організації самостійної роботи; спрямування до рефлексивної діяльності, такої як аналіз і самоаналіз відповідей на практичних та семінарських заняттях, під час диспутів, дебатів, вирішення проблемних завдань, участі у тренінгах тощо. Результативними методами і засобами, що сприяли подоланню бар'єрів психологічного захисту, розкриттю інтелектуальних можливостей, підтримці творчої спрямованості, виявилися проєктна діяльність студентів,

участь у наукових конференціях, написання рефератів, виконання дослідницьких завдань.

Упровадження другої педагогічної умови виявилось визначальним для формування когнітивного та особистісно-рефлексивного компонентів креативної компетентності майбутніх інженерів.

Здійснення третьої педагогічної умови – *впровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу з формування креативної компетентності „Тренінг креативності”* – було спрямовано: на сприяння формуванню і вдосконаленню набутих вмінь і навичок креативної компетентності майбутніх інженерів, усвідомлення студентами власних професійно-особистісних можливостей; розвиток дивергентного (творчого, багатоваріантного) мислення; розвиток рефлексивних здібностей, важливих для успішної навчальної і професійної діяльності.

Реалізація цієї умови здійснювалася шляхом впровадження у спецкурсі розмаїття методів активного навчання, а саме: різноманітних методів тренінгового навчання, ігрових методів (ділові, рольові, організаційно-діяльнісні ігри), діалогічно-дискусійних (бесіди, групові дискусії), методу локбуку, кейсів, навчальних квестів, адаптованих до майбутньої професійної діяльності, відеоаналізу та ін.

Впровадження у навчальний процес третьої педагогічної умови активізувало формування діяльнісно-конативного компонента та суттєво вплинуло на ефективність реалізації особистісно-рефлексивного компонента креативної компетентності студентів технічних університетів.

Результати впровадження педагогічних умов свідчать про значні зрушення у рівнях сформованості всіх компонентів креативної компетентності студентів технічних університетів (табл. 1).

За підсумками аналізу динаміки рівнів сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів встановлено, що найбільш суттєві зміни відбулися за показниками „творча мотивація” (високий рівень + 11,5%, середній рівень + 14,8 %), „творче ставлення до професії” (творчий рівень + 9,8%, продуктивний + 14,8%), „рефлексивність” (творчий рівень + 9,8 %, продуктивний рівень + 12,3%), „дієвість знань” (творчий рівень + 15,6%, продуктивний рівень + 14,8 %), „креативна поведінка” (творчий рівень + 9,0%, продуктивний рівень + 11,5%).

Кількість студентів ЕГ, які виявили творчий рівень сформованості креативної компетентності, збільшилася на 10,24%, тоді як зміни в КГ були значно меншими (1,7%); кількість студентів, які виявили продуктивний рівень, також зросла у ЕГ на 12,33%, тоді як в КГ – лише на 2,53%. Суттєві зміни в ЕГ відбулися за рахунок переходу студентів з фрагментарного рівня, значення якого суттєво знизилося (-22,53%). Кількість студентів КГ, які виявили фрагментарний рівень, також дещо знизилася (-4,29%), водночас такі показники (критерій Стьюдента $t \approx 0,45$) не є статистично значущими. Для ЕГ встановлено статистично значущі результати згідно з наведеними обчисленнями за методами математичної статистики (критерій Стьюдента $t \approx 3,62$).

Динаміка рівнів сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів

Показник/ рівень	КГ			ЕГ		
	До експерименту	Після експерименту	Приріст	До експерименту	Після експерименту	Приріст
Мотиваційний критерій						
<i>Творча мотивація</i>						
Високий	18,3/22	19,2/23	+0,9/1	18,9/23	30,4/37	+11,5/14
Середній	39,2/47	40,9/49	+1,7/2	39,3/48	54,1/66	+14,8/18
Низький	42,5/51	40,0/48	-2,5/3	41,8/51	15,6/19	-26,2/32
<i>Творче ставлення до професії</i>						
Високий	20,0/24	21,7/26	+1,7/2	18,9/23	28,7/35	+9,8/12
Середній	35,8/43	37,5/45	+1,7/2	41,0/50	55,8/68	+14,8/18
Низький	44,2/53	40,8/49	-3,4/4	40,2/49	15,6/19	-24,6/30
Особистісний критерій						
<i>Творчий потенціал особистості</i>						
Високий	31,7/38	33,4/40	+1,7/2	32,8/40	41,8/51	+9/11
Середній	39,2/47	41,7/50	+2,5/3	38,5/47	49,2/60	+10,7/13
Низький	29,2/35	25/30	-4,2/5	28,7/35	9,0/11	-19,7/24
<i>Рефлексивність</i>						
Високий	16,7/20	19,2/23	+2,5/3	19,7/24	29,5/36	+9,8/12
Середній	44,2/53	48,4/58	+4,2/5	45,1/55	57,4/70	+12,3/15
Низький	39,2/47	32,5/39	-6,7/8	35,2/43	13,1/16	-22,1/27
Когнітивно-практиологічний критерій						
<i>Дієвість знань</i>						
Високий	24,2/29	26,7/32	+2,5/3	27,9/34	43,5/53	+15,6/19
Середній	31,7/38	35,1/42	+3,4/4	30,3/37	45,1/55	+14,8/18
Низький	44,2/53	38,4/46	-5,8/7	41,8/51	11,5/14	-30,3/37
<i>Дивергентне мислення</i>						
Високий	30,0/36	31,7/38	+1,7/2	32,0/39	41,8/51	+9,8/12
Середній	40,8/49	43,3/52	+2,5/3	43,4/53	51,6/63	+8,2/10
Низький	29,2/35	25,0/30	-4,2/5	24,6/30	6,6/8	-18/22
<i>Асоціативне мислення</i>						
Високий	23,3/28	24,2/29	+0,9/1	23,0/28	30,4/37	+7,4/9
Середній	42,5/51	44,2/53	+1,7/2	38,5/47	50,0/61	+11,5/14
Низький	34,2/41	31,7/38	-2,5/3	38,5/47	19,7/24	-18,8/23
<i>Креативна поведінка</i>						
Високий	35,8/43	37,5/45	+1,7/2	38,5/47	47,5/58	+9/11
Середній	35,0/42	37,5/45	+2,5/3	35,2/43	46,7/57	+11,5/14
Низький	29,2/35	25,0/30	-4,2/5	26,2/32	5,7/7	-20,5/25

Таким чином, результати експериментальної роботи підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Проведене дослідження підтвердило основні положення висунутої гіпотези та дозволило сформулювати **висновки** відповідно до поставлених завдань:

1. На підставі опрацювання наукових джерел розкрито теоретичні засади підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Зроблено висновок про відповідність завданням дослідження системного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, середовищного наукових підходів. Визначено зміст та ознаки феномену „креативна компетентність” стосовно професійної діяльності майбутніх інженерів, яке розглядається як складне особистісне утворення, що охоплює сферу інтелекту, емоцій, моральних цінностей та уможливує на принципово новому, інтегративному рівні перенесення набутих компетентностей з однієї галузі життєдіяльності в іншу з метою досягнення принципово нового результату діяльності або виконання діяльності на принципово новому якісному рівні.

2. Визначено компонентно-структурний склад феномену „креативна компетентність студентів технічних університетів”; доведено, що структура цього феномену є сукупністю рівноцінних взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, особистісно-рефлексивного, діялісно-конативного. Встановлено критерії та показники сформованості креативної компетентності студентів технічних університетів: мотиваційний (творча мотивація, творче ставлення до професії), особистісний (творчий потенціал особистості, рефлексивні вміння) та когнітивно-праксіологічний (дієвість знань; особливості виявлення творчого (швидкість, гнучкість, оригінальність, адекватність), дивергентного (невербальна креативність) й асоціативного (вербальна креативність) мислення, що уможливають існування творчої діяльності). Відповідно до виділених критеріїв, визначено рівні їх сформованості (творчий, продуктивний, фрагментарний) і розкрито їх змістовне наповнення.

3. У процесі дослідження виокремлено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності: створення креативного освітнього середовища як підґрунтя для прояву креативної компетентності майбутніх інженерів; розвиток креативного потенціалу особистості у процесі навчання у технічному університеті; впровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу з формування креативної компетентності „Тренінг креативності”.

4. Реалізовано педагогічний експеримент з упровадження теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності. За результатами формувального етапу експерименту встановлено позитивні зміни у рівнях сформованості готовності студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності. Зіставлення отриманих результатів, їх кількісний і якісний аналіз продемонстрували наявність суттєвих статистично значущих змін у рівнях сформованості креативної компетентності студентів ЕГ, підтверджених за допомогою F-критерію Фішера. Результати експерименту є переконливою підставою для того, щоб уважати досягнутими мету й завдання дисертаційного дослідження.

5. Розроблено і впроваджено організаційне та навчально-методичне забезпечення формування креативної компетентності у процесі професійної

підготовки студентів технічних університетів, зокрема: методичні рекомендації для викладачів з щодо організації креативної діяльності майбутніх інженерів у межах навчальних курсів з вищої математики, теорії ймовірностей, імовірнісних процесів і математичної статистики, дискретної математики, основ математичної обробки інформації, фізики, інформаційних технологій, комп'ютерної графіки, теоретичної механіки, психології, філософії, іноземної мови; навчально-методичний посібник „Тренінг креативності”, зміст завдань якого спрямований на поглиблення та закріплення теоретичних знань щодо творчості і креативності; набуття майбутніми інженерами практичних навичок активного виявлення креативної компетентності у професійній сфері, формування особистісних якостей та поведінкових навичок, необхідних для здійснення креативної діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми, подальший його розвиток вбачається у конкретизації дидактичного забезпечення процесу формування креативної компетентності студентів; удосконаленні механізмів формування готовності до виявлення креативної компетентності у студентів, які мають різний рівень її сформованості на момент вступу до магістратури, а також розробку дидактичного забезпечення цього процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації
Статті у наукових фахових виданнях України*

1. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Дефініції понять „творчість” і „креативність” у сучасному науковому дискурсі / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Наукові записки: зб. наук. праць / упор. Л.Л. Макаренко. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017. – Вип.135. (Серія педагогічні та історичні науки). – С. 82–89.

2. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Генеза поняття „креативна компетентність” у контексті психолого-педагогічних досліджень / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / за заг. ред. академіка І.Ф. Прокопенка, проф. С.Т. Золотухіної. – Харків, ХНПУ. – 2017. – Вип.58. – С. 3–14.

3. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Формування креативної компетентності студентів технічних спеціальностей у процесі викладання дисциплін фізико-математичного циклу / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць / редкол. Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя: Класичний приватний університет. – 2017. – Вип. 55 (108). – С. 526–533.

4. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Шляхи підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності як складової майбутньої інженерної діяльності / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Науковий часопис: зб. наук.

праць. – Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2018. – Вип. 61 (Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи). – С. 80–84.

5. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Компонентно-структурний зміст поняття „креативна компетентність інженера” / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / за заг. ред. академіка І.Ф. Прокопенка, проф. С.Т. Золотухіної. – Харків: ХНПУ, 2018. – Вип. 59. – С. 150–160.

6. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Креативне освітнє середовище як чинник формування готовності студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія „Педагогіка і психологія”. – 2018. – № 1(15). – С. 102–107.

Статті у закордонних виданнях

7. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Наукові підходи до визначення поняття „креативна компетентність” майбутніх інженерів / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Geneza vyvoja profilu študenta pre potreby globalneho trhu prace. Zborník recenzovaných vedeckých prác s medzinárodnou účasťou. Technical University of Kosice. – Košice, 2017. – P. 86–92.

8. Dimitrova-Burlyayenko S.D. Methods of forming the creative competence of the future engineer / S.D. Dimitrova-Burlyayenko // Středoevropský věstník pro vědu a výzkum. – 2018. – № 5 (49). – P. 14–18.

9. Dimitrova-Burlyayenko S.D. Development of the creative potential of the personality as a basis for the creative competence formation in the learning process at technical university / S.D. Dimitrova-Burlyayenko // Socialne a psychologické aspekty globalneho trhu prace. Zborník recenzovaných vedeckých prác s medzinárodnou účasťou. Technical University of Kosice. – Košice, 2018. – P. 284–289.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Використання завдань на розвиток креативності у процесі вивчення вищої математики іноземними студентами / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (12–13 жовтня 2017 р.). – Харків: ХНАДУ, 2017. – С. 455–460.

11. Dimitrova-Burlyayenko S.D. Scientific approaches for defining the concept of “creative competence” of future engineers / S.D. Dimitrova-Burlyayenko // Zborník abstraktov z kolokvia. Edukacia študentov pre potreby globalneho trhu prace. Technical University of Kosice. (Kosice, 11 December 2017 p.). – Kosice, 2017. – P.12.

12. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Взаємозв'язок інтелекту і креативності іноземних студентів технічних університетів / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Теоретичні, прикладні та особистісні аспекти використання новітніх педагогічних технологій у мовній підготовці іноземних студентів: матеріали Міжнар. наук.-метод. семінару (Харків, 25 січня 2018 р.). – Харків: ХНАДУ, 2018. – С. 84–88.

13. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Креативна компетентність як складова професійної компетентності сучасного інженера / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 2–3 лютого 2018 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. – С. 134–136.

14. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Креативна компетентність інженера: структура феномену / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Львівська педагогічна спільнота (Львів, 23–24 березня 2018 р.). – Львів, 2018. – С. 47–50.

15. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Впровадження навчально-практичного тренінгу як педагогічна умова формування креативної компетентності студентів технічних університетів / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Психологія та педагогіка у ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 6–7 квітня 2018 р.). – Київ, 2018. – С. 24–27.

16. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Шляхи формування креативної компетентності майбутнього інженера / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Сучасний вимір психології та педагогіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Львівська педагогічна спільнота (Львів, 25–26 травня 2018 р.). – Львів, 2018. – С. 114–116.

17. Dimitrova-Burlayenko S.D. Development of the creative potential of the personality as a basis for the creative competence formation in the learning process at technical university / S.D. Dimitrova-Burlayenko // Zbornik abstraktov z kolokvia. Edukacia pre globalny trh prace. Technical University of Kosice. (Kosice, 25 June 2018 р.). – Kosice, 2018. – P. 17.

18. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Використання креативних технологій навчання у процесі формування мовної і професійної компетентності іноземних студентів / С.Д. Дімітрова-Бурлаєнко // Ключові аспекти формування у полікультурному середовищі іноземної комунікативної компетенції сучасного студентства: матеріали Міжнар. наук.-метод. семінару (Харків, 24 травня 2018 р.). – Харків: ХНАДУ, 2018. – С. 15–20.

Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Підготовка студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”. – Дніпро, 2018.

У дисертації наведено теоретичне обґрунтування і вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо формування креативної компетентності майбутніх інженерів у процесі професійної підготовки в умовах технічного університету.

Досліджено теоретичні засади підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності та обґрунтовано сутність, структуру і критерії креативної компетентності майбутніх інженерів.

Обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності, які базуються на особистісно-діяльнісному, системному, компетентнісному, середовищному підходах: створення креативного освітнього середовища як підґрунтя для виявлення креативної компетентності майбутніх інженерів; розвиток креативного потенціалу особистості у процесі навчання у технічному університеті; впровадження факультативного навчально-практичного спецкурсу з формування креативної компетентності „Тренінг креативності”.

Розроблено комплекс навчально-методичних матеріалів для викладачів і студентів закладів вищої технічної освіти щодо формування креативної компетентності майбутніх інженерів.

Ключові слова: заклад вищої освіти, креативна компетентність, творчість, креативне середовище, технічний університет, професійна підготовка, компетентність, компетенція, особистість, педагогічні умови підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності.

Димитрова-Бурлаєнко С.Д. Подготовка студентов технических университетов к проявлению креативной компетентности в профессиональной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ВУЗ „Университет имени Альфреда Нобеля”. – Днипро, 2018.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию и решению актуального научно-прикладного задания – формирование креативной компетентности будущих инженеров в процессе их профессиональной подготовки в условиях технического университета.

Исследованы теоретические основы подготовки студентов технических университетов к проявлению креативной компетентности и обоснованы сущность, структура и критерии креативной компетентности будущих инженеров.

Теоретически обоснованы, разработаны и экспериментально проверены педагогические условия подготовки студентов технических университетов к проявлению креативной компетентности в профессиональной деятельности, основанные на личностно-деятельностном, системном, компетентностном, средовом подходах: создание креативной образовательной среды как основы проявления креативной компетентности будущих инженеров; развитие креативного потенциала личности в процессе обучения в техническом университете; внедрение факультативного учебно-практического спецкурса по формированию креативной компетентности „Треннинг креативности”.

Разработан комплекс учебно-методических материалов для преподавателей и студентов учреждений высшего технического образования для формирования креативной компетентности будущих инженеров.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, креативная компетентность, творчество, креативная среда, технический университет, профессиональная подготовки, компетентность, компетенция, личность, педагогические условия подготовки студентов технических университетов к проявлению креативной компетентности в профессиональной деятельности.

Dimitrova-Burlayenko S.D. Preparing students of technical universities to the manifestation of creative competence in their professional activity. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Alfred Nobel University. – Dnipro, 2018.

The dissertation gives theoretical underpinning and practical solutions to up-to-the-minute scientific and applied task connected to the formation of creative competence of future engineers in the course of their professional training at technical university settings.

Theoretical grounds of preparation of technical university students to the manifestation of their creative competence have been investigated; the essence, structure and the criteria of future engineer creative competence have been substantiated.

Pedagogical conditions of preparing technical university students to manifestation of creative competence in their professional activity have been grounded, developed and experimentally tested. The conditions under consideration are based on the following approaches: learner-centered and hands-on, system, competence, and environmental, which are implemented through the construction of creative educational environment, treated as the background for the manifestation of future engineers creative competence; the development of personality creative potential while studying at technical university; introduction of selective educational-and-practical special course of study – “Training of Creativity”, aimed at creative competence formation.

The package of methodological materials directed to the formation of future engineers creative competence set for teachers and students of higher technical educational establishments has been developed.

Key words: higher educational establishment, creative competence, creativity, creative environment, technical university, professional training, competence, expertise, personality, pedagogical conditions of preparing technical university students to manifestation of creative competence in their professional activity.

Наукове видання

ДІМІТРОВА-БУРЛАСНКО СВІТЛАНА ДІМОВА

**ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ
ДО ВИЯВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 2.10.2018 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.
Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 110 пр. Зам. №

Віддруковано